

PEDAGOGIKA

Téma podle sylabu:

Žák a jeho učení

4. část (z 5)

Obsah:

I.8 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

- Speciální vzdělávací potřeby (SVP)
- Specifické poruchy učení
- Výhody a nevýhody integrace žáků s SVP
- Způsoby vzdělávání žáků s SVP
- Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integrace do běžných tříd, přínosy a rizika
- Uzpůsobení společné části maturitní zkoušky pro žáky s SVP
- Inkluzivní vzdělávání
- Nadaní žáci a jejich specifika; jak poznat nadání?
- Možnosti uzpůsobení vzdělávání potřebám nadaných žáků

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je upraveno školským zákonem a vyhláškou MŠMT (č. 147/2011). Hlavním cílem je, aby všechny děti měly rovné příležitosti ve vzdělávání, stejnou šanci na vzdělání. „Protože ne všechny stojí automaticky na stejné pomyslné startovní čáře, je potřeba vyrovnat handicapu všech těch, kteří jsou za startovní čarou poněkud vzadu.“ (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/rovne-prilezitosti-ve-skolstvi>, cit. 2.11.2015)

Speciální vzdělávací potřeby dětí a žáků zjišťuje školské poradenské zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče). Tito žáci mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní a na poradenskou pomoc školského poradenského zařízení.

„Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných se uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření.

- **Vyrovnávacími opatřeními** při vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním se rozumí využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod a postupů, které odpovídají vzdělávacím potřebám žáků, poskytování individuální podpory v rámci výuky a přípravy na výuku, využívání poradenských služeb školy a školských poradenských zařízení, individuálního vzdělávacího plánu a služeb asistenta pedagoga. Škola tato opatření poskytuje na základě pedagogického posouzení vzdělávacích potřeb žáka, průběhu a výsledků jeho vzdělávání, popřípadě ve spolupráci se školským poradenským zařízením. Podpůrnými opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním postižením se rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka.
- **Podpůrnými opatřeními** při vzdělávání mimořádně nadaných žáků se pro účely této vyhlášky rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, didaktických materiálů, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující vzdělávací potřeby těchto žáků.“ (Vyhláška MŠMT č. 147/2011, upraveno)

Kategorie žáků se speciálními vzdělávacími potřebami:

- **Žáci se zdravotním postižením** (zrakovým, sluchovým, tělesným nebo mentálním, s vadami řeči, s více vadami, s autismem, se specifickými poruchami učení nebo chování závažnějšího charakteru),
- **žáci se zdravotním znevýhodněním** (zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení nebo chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání),
- **žáci se sociálním znevýhodněním** (např. děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, z nevýhodného rodinného prostředí, z cizojazyčného prostředí - např. děti přicházející v rámci migrace ze zahraničí).
- **žáci mimořádně nadaní**

Specifické poruchy učení

Projevují se **odchylkami (oslabením) ve vnímání, tvoření pojmů, řeči, paměti a v kontrole pozornosti a motoriky.**

Druhy poruch :

- Dyslexie (porucha čtení)
- Dysgrafie (porucha psaní)
- Dysortografie (porucha pravopisu)
- Dyskalkulie (porucha počítání)
- Dyspraxie (porucha motorických funkcí; „syndrom nešikovného dítěte“)
- Poruchy chování a pozornosti (hyperaktivita, syndrom AHDH (= Attention Deficit Hyperactivity Disorders, někdy nepřesně označovány jako LMD = lehká mozková dysfunkce)

Náprava specifických poruch učení:

- Neexistuje univerzálně účinná metoda nápravy; je nutná **specifická náprava** (redukace) za použití speciálně pedagogických metod na základě odborné diagnózy.
- Důležitá je pravidelnost reedukace.
- Velký význam má spolupráce rodiny a školy.

Příčiny specifických poruch učení:

- Řada teorií: spíše se ví, čím SPU způsobeny nejsou, než čím způsobeny jsou.
- Nejsou způsobeny poruchami vývoje.
- Nejsou způsobeny zdravotním postižením.
- Nesouvisejí s inteligencí.
- Nesouvisejí s množstvím intelektových podnětů v prostředí rodiny, ale určitý vliv může mít nepříznivé emocionální klima v rodině a vztah rodičů ke škole.
- Předpokládá se, že jsou způsobeny mj. odchylkami v organizaci mozkové činnosti.
- Tyto odchylky mohou mít genetický původ (dědičný sklon).
- Mohou pravděpodobně vznikat i poruchami a onemocněním v prenatálním, perinatálním a postnatálním období (infekční onemocnění, kojenecká žloutenka, kouření a alkoholismus matky) nebo z neznámých příčin.

Organizace vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

- **Individuální integrace** do běžných tříd; přitom musí být zajištěny odpovídající vzdělávací podmínky. Integrovaní žáci jsou zpravidla vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.
- **Skupinová integrace** probíhá ve speciálních třídách, které jsou zřizovány pro žáky se zdravotním postižením v běžných školách.
- **Speciální školy** jsou zřízené pro žáky se zdravotním postižením (především s jeho těžšími formami - *s těžkým zrakovým postižením, těžkým sluchovým postižením, hluchoněmé, hluchoslepé, se souběžným postižením více vadami, s autismem, s těžkým tělesným nebo těžkým mentálním postižením*). Speciální školy mají své speciální vzdělávací programy. Jednou z forem jsou praktické školy (jednoleté a dvouleté) – pro žáky se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, autismem a vícečetným postižením.

Individuální integrace

Nemělo by se jednat jen o to, že žák s SVP dochází do běžné třídy bez dalších opatření; **integrace znamená nutně zajištění speciální podpory a odborných služeb** (vyškolení učitelé, speciální pedagog, asistent) a využívání **speciálních metod výuky**. Je potřeba zajistit individuální přístup k žákům s SVP a **zapojit do spolupráce jejich rodiče**.

Bez této podpory se žák s SVP nemůže úspěšně učit a jeho zařazení do běžné třídy je neefektivní a pro dítě může být i škodlivé (nepodporuje se jeho rozvoj, žák může zaostávat za svými možnostmi).

Výhody integrace:

- Příprava na dospělý život v běžném prostředí, žák se pohybuje v heterogenním prostředí svých vrstevníků.
- Vyšší nároky v běžné třídě „táhnou“ žáka s SVP k většímu učebnímu úsilí (ale pozor: při nadměrných požadavcích žák může získat negativní postoj k učení – „nedokážu to, nemá cenu se snažit“).
- Integrace je přínosem i pro ostatní (intaktní, nepostižené) žáky ve třídě – učí se přijímat rozdíly mezi lidmi jako běžnou věc, učí se spolupracovat se spolužáky, kteří mají určitá omezení.

Maturita bez handicapu

(www.novamaturita.cz)

- Právo na uzpůsobení podmínek ukončování vzdělávání, včetně maturitní zkoušky, je žákům se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním zaručeno školským zákonem.
- **Hlavním cílem uzpůsobení podmínek společné části maturitní zkoušky (MZ) žáky se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním je umožnit těmto žákům konat MZ takovým způsobem, aby byl minimalizován vliv jejich handicapu na výsledky zkoušky a zároveň byla v nejvyšší možné míře zachována objektivita a srovnatelnost výsledků zkoušky s výsledky nepostižené (intaktní) žákovské populace.**
- Podoba MZ pro žáky se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním je přímo odvozena od MZ pro intaktní populaci. Podstatu změn tvoří uzpůsobování podmínek pro konání MZ, které si kladou za cíl vytvářet rovné podmínky.
- Přehled uzpůsobení– viz následující tabulka.
- K přiznání uzpůsobení podmínek pro konání maturitní zkoušky je třeba předložit odborný posudek, který vypracuje vyškolený pracovník příslušného školského poradenského zařízení (speciálně pedagogické centrum nebo pedagogicko-psychologická poradna). Impuls k požádání o přiznání uzpůsobení podmínek pro konání maturitní zkoušky vychází vždy ze strany žáka. V posudku vystaveném školským poradenským zařízením je přesně stanoveno, na jaká uzpůsobení bude mít žák při konání maturitní zkoušky nárok. Vystavení posudku probíhá vždy ve spolupráci žáka, příp. jeho zákonnými zástupci se ŠPZ, s jeho školou (s výchovným poradcem, třídním nebo předmětovým učitelem).

Přehled uzpůsobení podmínek pro konání společné části maturitní zkoušky

Žáci s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání MZ	Skupina 1 (nižší stupeň postižení)	Skupina 2 (střední stupeň)	Skupina 3 (vyšší stupeň)
Tělesné postižení (TP)	navýšení čas. limitu o 75 %; kompenzační pomůcky (žáci pracují se zkušební dokumentací bez úprav)	navýšení čas. limitu o 100 %; formální úpravy zkušební dokumentace; případně obsahové úpravy ve smyslu nahrazení některých úloh, možnost zápisu řešení přímo do testového sešitu; kompenzační pomůcky	uzpůsobení stejná jako u skupiny 2 + asistence
Zrakové postižení (ZP)	navýšení čas. limitu o 75 %; kompenzační pomůcky (žáci pracují se zkušební dokumentací bez úprav)	navýšení čas. limitu o 100 %; formální úpravy zkušební dokumentace (zvětšené písmo vel. 14, 16, 20, 26 b., Braillovo písmo, elektronická verze); možnost zápisu řešení přímo do testového sešitu; obsahové úpravy (včetně nahrazení některých úloh); kompenzační pomůcky	uzpůsobení stejná jako u skupiny 2 + asistence
Sluchové postižení (SP)	navýšení čas. limitu o 50 %; kompenzační pomůcky; vyloučen poslech z cizího jazyka (žáci pracují se zkušební dokumentací bez úprav)	navýšení čas. limitu o 100 %; formální úpravy zkušební dokumentace; možnost zápisu řešení přímo do testového sešitu; obsahové úpravy (včetně nahrazení některých úloh); kompenzační pomůcky; možnost asistence; vyloučen poslech z cizího jazyka	uzpůsobení stejná jako skupiny 2 + konání modifikované zkoušky z ČJ a AJ pro neslyšící tlumočení českého znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů nezaložených na českém jazyce
Specifické poruchy učení a ostatní (SPUO)	navýšení čas. limitu o 25 %; kompenzační pomůcky (žáci pracují se zkušební dokumentací bez úprav)	navýšení čas. limitu o 50 %; formální úpravy zkušební dokumentace; případně obsahové úpravy, možnost zápisu řešení přímo do testového sešitu; kompenzační pomůcky	navýšení čas. limitu o 100 %; ostatní uzpůsobení stejná jako u skupiny 2 + asistence (netýká se žáků se SPU)

Povolené individuální kompenzační pomůcky

Jako individuální kompenzační pomůcky jsou označovány pomůcky, přístroje a zařízení, jež pomáhají zmírnit důsledek porušené funkce nebo kompenzují funkci zcela vyřazenou. Používáním kompenzačních pomůcek nesmí žákovi s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky vzniknout neoprávněná výhoda (mezi kompenzační pomůcky proto nepatří encyklopedie, internet, mobil apod.).

Individuální kompenzační pomůcky:

- Technické: osobní počítač nebo notebook včetně speciálního SW a upravených komponent, optické pomůcky, TV lupa, přídavné osvětlení, polohovací lehátka, Pichtův psací stroj, sluchadlo, kochleární implantát aj.
- Didaktické: slovník synonym, slovník cizích slov, slovník výkladový, frazeologický, případně i slovník překladový apod.

Výčet kompenzačních pomůcek je uveden v doporučení školského poradenského zařízení (pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum) konkrétního žáka.

Inkluzivní vzdělávání

Inkluzivní vzdělávání znamená začleňování všech žáků bez rozdílu do běžných tříd a škol; všichni **žáci jsou vzdělávání společně, ve stejných školách a třídách**. Přitom se klade důraz na slovo „všech“ a na to, aby se nejednalo o pouhé umístění dítěte mezi ostatní žáky, ale aby byly splněny všechny podmínky pro jeho úspěšný rozvoj a kvalitní vzdělávání.

Škola se má přizpůsobit potřebám všech dětí: V inkluzivní škole se setkávají žáci „většinoví“, intaktní se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami: výjimečně nadanými, zdravotně znevýhodněnými či postiženými, dětmi s jiným mateřským jazykem než češtinou (např. z jiného etnika, děti cizinců), sociálně znevýhodněnými apod. *„Inkluzivní škola přijímá **všechny** děti bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, rodinnou konstelaci, postižení, rasu, příslušnost k menšině a vzdělává je individuálně podle jejich potřeb“.* (www.inkluzce.cz, článek „Co je inkluzivní vzdělávání. Staženo 19.8.2014)

Inkluze x integrace: někdy se oba pojmy zaměňují; častěji se však jako inkluze označuje **velmi vysoká míra integrace (všichni žáci jsou vzdělávání společně), spojená s přesvědčením, že děti s odlišnými vzdělávacími potřebami mají stejné právo na vzdělání** (a na vzdělávání jako cestu k němu), jak to vyplývá ze základních lidských práv.

Inkluze rozhodně neznámá, že se rozdíly mezi dětmi ignorují. Inkluze tak klade na školu – její vedení, učitele, výchovné poradce, asistenty pedagogů, psychology, metodiky - zvláštní nároky vyplývající z požadavku **přizpůsobit se vzdělávacím potřebám všech společně vzdělávaných dětí, tj. přistupovat k nim individuálně.** *„Předmětem snahy zúčastněných není pouze umístění znevýhodněného dítěte do běžné školy, ale spíše přizpůsobení školy potřebám dítěte. Důraz je kladen na kvalitu vzdělávání a zdůrazňuje prospěch pro obě strany.“* (tamtéž)

Zdůrazňuje se prospěch pro všechny žáky – nejen ty s SVP, ale i intaktní. Různorodost je vnímána jako obohacení a přínos.

Následující obrázek znázorňuje představu zastánců inkluzivního vzdělávání o rozložení dětí s různými vzdělávacími potřebami a jejich začlenění do běžného (většinového) proudu vzdělávání.

Oblast inkluze

speciální školy
děti s mimořádným nadáním
v jedné nebo více oblastech

Děti sociálně znevýhodněné

většina

děti české národnosti
vyrůstající v relativně harmonické nebo rozvedené rodině,
netrpí nouzí, jsou víceméně zdravé,
svými schopnostmi nijak mimořádně nevynikají,
většina z nich dokončí vzdělání maturitou
na střední škole či gymnáziu

Děti z nábožensky
vyhraněných rodin

Migranti a azylanti,
příslušníci jiných národů
a etnických menšin

speciální školy

Děti se zdravotním postižením

speciální školy

Děti s mentální retardací

Zdroj: http://www.ferovaskola.cz/data/downloads/inkluzivni_skola_2007web.pdf, s. 8. Staženo 19.8.2014

Česká škola a zavádění inkluzivního vzdělávání

Myšlenka inkluzivního vzdělávání, vycházející z důrazu na rovná práva všech dětí na vzdělávání, se v posledním desetiletí stále silněji prosazuje v evropských vzdělávacích systémech. Je tomu tak i v České republice. Inkluze je u nás předmětem veřejné diskuse mezi jejími zastánci a odpůrci jak z okruhu laiků, především rodičů, tak i odborníků včetně učitelů.

Mezi významnými zastánci inkluzivního vzdělávání je možné jmenovat Např. Ligu lidských práv (viz www.ferovaskola.cz), META – společnost pro příležitosti mladých migrantů (www.inkluzivniskola.cz), Občanské sdružení Rytmus (www.inkluzie.cz), Nadaci Open Society Fund či společnost Edu-in provozující portál www.eduin.cz. Do projektů inkluze se zapojila řada škol, např. ZŠ Holešov (www.3zshol.cz), ZŠ Kamýk (www.zskamyk.cz), Vyšší odborná škola JABOK (www.jabok.cz) a mnoho dalších.

Rostoucí důraz na inkluzi se promítá i do změn v českém vzdělávacím systému, které vstoupily v platnost od 1.9.2016. Tyto změny jsou shrnuty do programu Společné vzdělávání a legislativně upraveny novelou školského zákona, vyhláškami ministerstva (zvl. č. 27/2016) a konkretizovány v dodatcích k rámcovým vzdělávacím programům.

Program Společné vzdělávání má zajistit **rovnost práv, podmínek a příležitostí ve vzdělávání v českém vzdělávacím systému**. Je postaven na třech klíčových principech:

- důrazu na **nejlepší zájem žáka a jeho participaci v rozhodovacích procesech**,
- jednoznačném upřednostnění **individuální inkluze** a
- rovnocenné a partnerské **spolupráci školy – školského poradenského zařízení – žáka (resp. jeho zákonného zástupce)**.
- Školy mají nově **povinnost** vzdělávat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a uplatnit při tom **podpůrná opatření**. Podpůrná opatření jsou nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáka. Žák má právo, aby mu škola poskytovala podpůrná opatření bezplatně.

Program Společné vzdělávání počítá s postupným zaváděním povinnosti škol pracovat se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami; je totiž nezbytné školám umožnit, aby se na přijetí těchto žáků a jejich efektivní vzdělávání připravily po personální, materiální i finanční stránce.

Počítá se přitom s tím, že zůstanou zachovány speciální školy, třídy, oddělení nebo studijní skupiny pro vzdělávání žáků, jejichž začlenění do běžné výuky není možné s ohledem na specifickou jejich vzdělávacích potřeb doporučit. *)

*)Materiály k programu Společné vzdělávání jsou zveřejněny na webové stránce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:

<http://www.msmt.cz/o-webu-msmt/spolecne-vzdelavani-1> .

Nadaný žák

Za nadaného se obvykle považuje ten, kdo vykazuje mimořádný výkon v některé oblasti lidské činnosti, nebo má k tomu předpoklady. V psychologii a v pedagogice se řeší otázka, jaké vlastnosti a předpoklady nadání zakládají a jak nadání rozpoznat, pokud možno už od raného věku. Opouští se dřívější názor, že nadání se zakládá především na vysoké inteligenci (130 bodů IQ a více). Dnes se nadání považuje za soubor více vlastností osobnosti a dalších podmínek, především sociální povahy.

Tuto komplexnost nadání vyjadřuje například triádový model faktorů osobnosti a prostředí Renzulliho – Mönkse, uvedený na následujícím obrázku. Model vyjadřuje, že nadání je průnikem

- **faktorů osobnosti:**

- nadprůměrných schopností (rozumových schopností jako je inteligence verbální i neverbální, vnímání, paměti),
- vysoké angažovanosti v úkolu (vysoké motivace koncentrované na specifický problém, spojené s vytrvalostí, trpělivostí a vysokým sebehodnocením, důvěrou ve vlastní schopnosti) a
- vysoké míry tvořivosti (spojené mj. s vysokou originalitou, flexibilitou a fluencí myšlení a senzitivitou k problémům), a dále

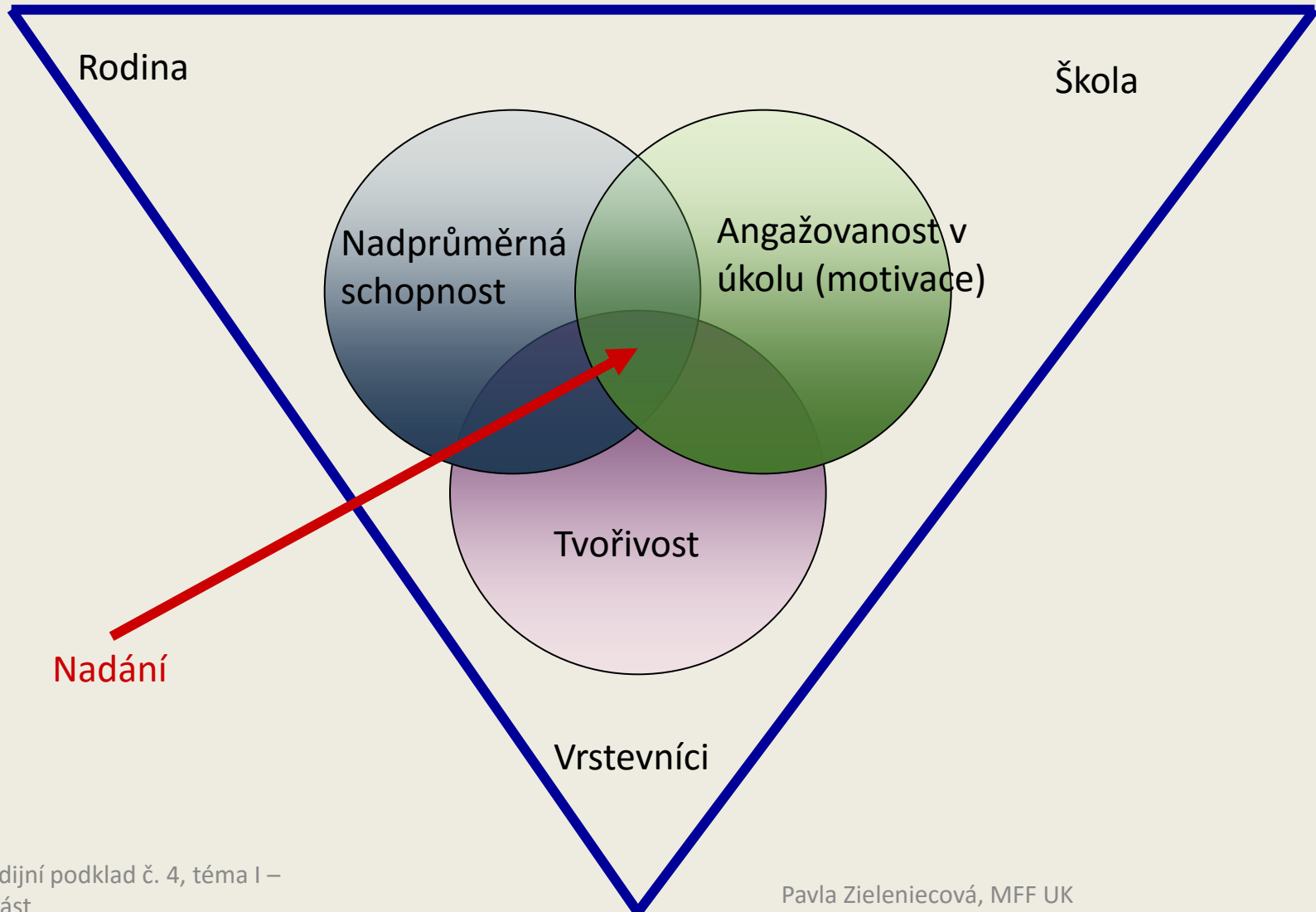
- **příznivých, podporujících faktorů prostředí** vytvářeného především rodinou, školou a skupinami vrstevníků.

Žádný z těchto faktorů sám o sobě nadání nezakládá; vždy musí být přítomny všechny ve vzájemných interakcích, v souhře.

Poznámka k používání termínů „nadání“ a „talent“: „Nadání a talent bývají v odborné veřejnosti chápány různě. Někteří autoři /.../ doporučují je požívat jako ekvivalenty. Jiní autoři oba pojmy rozlišují. Nadání staví nad talent, jako projev velmi vysokého talentu. Setkat se můžeme s pojetím, kdy nadání je vnímáno spíše jako předpoklad, potenciál, kdežto talent jako výkon na vysoké úrovni. Jiní autoři rozlišují nadání jako všeobecné intelektové předpoklady a talent jako předpoklady pro jednu nebo několik příbuzných oblastí.“ (Cit. http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/N/Nadan%C3%A9_d%C4%9Bti_a_%C5%BE%C3%A1ci, 25.10.2016). Pro naše potřeby budeme oba pojmy používat jako synonyma.

Co je to nadání?

Triáda faktorů osobnosti a faktorů prostředí (Renzulli, 1986, Mönks, 1992)

Škola a vzdělávání nadaných žáků

V rámci programu Společné vzdělávání dochází od 1.9.2016 v českém vzdělávacím systému k význačné změně i v přístupu ke vzdělávání nadaných žáků. Nadání totiž zakládá speciální vzdělávací potřebu žáka. Nově se klade důraz na **povinnost škol** vytvářet ve školním vzdělávacím programu a při jeho realizaci podmínky k co největšímu využití potenciálu **každého žáka s ohledem na jeho individuální možnosti, včetně žáků nadaných**.

Rozlišuje se **nadání** a **mimořádné nadání**:

- Nadaným žákem se rozumí jedinec, který při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.
- Za mimořádně nadaného žáka se považuje žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.

Tomuto rozlišení odpovídají různé nároky žáků na zavedení **specifických vzdělávacích přístupů – podpůrných opatření**. Výuka nadaných žáků by měla probíhat tak, aby byl stimulován rozvoj jejich potenciálu a aby se jejich nadání mohlo ve škole projevit a pokud možno i uplatnit a dále rozvíjet. To je důležité zvláště u mimořádně nadaných žáků, kteří vzdělávací situace ve vztahu k předmětu svého zájmu hluboce prožívají a nenasycení jejich potřeby může vést až k jejich deprivaci.

Pro zohlednění vzdělávacích potřeb nadaných žáků a podporu rozvoje jejich nadání ve škole lze využít řadu postupů, metod, forem výuky. Zhruba je možné je rozčlenit do dvou kategorií:

- **Diferenciace výuky**
 - vnější
 - vnitřní
- **Individualizace výuky**

Vnitřní a vnější diferenciacie výuky

Vnitřní diferenciacie výuky se realizuje uvnitř školní třídy a znamená, že žáci pracují ve skupinách vytvořených tak, aby bylo možné efektivněji než v celé třídě zohledňovat jejich vzdělávací potřeby. Zpravidla učitel využije dvě možnosti:

- Žáci jsou rozděleni (např. podle schopností, výkonu, prospěchu) do 2 – 3 „oddělení“, různá oddělení pracují na různých úkolech. Oddělení nejsou stabilní, podle vývoje výkonu žáků se může složení skupin měnit. (Skupiny jsou různé v různých předmětech.)
- Skupinové vyučování – třída je rozdělena do heterogenních nebo homogenních skupin zpravidla 4 – 6 žáků, kteří spolupracují na zadaných úkolech. Tato forma výuky umožňuje učiteli vysokou míru diferenciacie. Způsob rozdělení žáků do skupin učitel dělá na základě typu úkolů, jaké mají skupiny řešit, bere v úvahu výkon a nadání žáků, přihlíží k sociálním vzbám ve třídě a zohledňuje i vlastní volbu žáků.

Vnější diferenciacie výuky představuje rozdělování žáků do škol, tříd a skupin vně školní třídy. Žáci jsou rozřazováni zpravidla podle schopností, předchozího výkonu či prospěchu, nebo se rozřazení do skupin řídí jejich vlastní volbou. Nejčastěji se využívají tyto způsoby vnější diferenciacie:

- Žáci jsou rozděleni do škol a/nebo do tříd pro celou výuku (pro všechny vyučovací předměty). Třídy jsou tedy homogennější, než by tomu bylo bez diferenciacie.
 - Rozdělování žáků do škol: výběrové školy, víceletá gymnázia
 - Rozdělování žáků jednoho ročníku do tříd podle schopností či prospěchu, uvnitř jedné školy

Vhodnost těchto dvou způsobů vnější diferenciacie se diskutuje, není zřejmé, zda výhody převažují nad nevýhodami. Není to jen otázka pedagogická, ale i sociální a psychologická.

- Nabídka volitelných a nepovinných předmětů a mimovýukových aktivit, které si žáci mohou volit. Pro mimořádně nadané žáky stejných nebo různých ročníků může škola vytvářet skupiny, ve kterých se vyučují některé předměty. Tyto skupiny mohou realizovat jak povinnou, tak volitelnou nebo nepovinnou výuku. Způsob vnější diferenciacie, při němž se žáci nevydělují nastalo z prostředí běžné heterogenní třídy, se považuje za vhodnější než způsob předchozí.

Individualizace

Individualizace výuky je přizpůsobení výuky (cílů, obsahu i metod) jednotlivému žáku tak, aby byly co nejvíce zohledněny jeho individuální vzdělávací potřeby. Jako podpůrné opatření při vzdělávání nadaného žáka zahrnuje individualizace řadu možností, např.:

- Zařazení žáka do výuky jednoho nebo více předmětů ve vyšších ročnících školy nebo v jiné škole
- Vzdělávání skupiny mimořádně nadaných žáků v jednom či více vyučovacích předmětech (s otevřenou možností volby na straně žáka)
- **Individuální vzdělávací plán**
- **Přizpůsobení učiva**
- Příprava žáka a jeho účast na soutěžích včetně celostátních a mezinárodních (např. v předmětových olympiádách)
- Zapojení do odborné činnosti a projektů (např. středoškolská odborná činnost – SOČ, účast ve výzkumných, uměleckých apod. projektech - ve spolupráci s vysokou školou, výzkumnou, uměleckou aj. institucí)

Individuální vzdělávací plán (IVP)

IVP vychází ze školního vzdělávacího programu, ale vzdělávací program je v něm upraven tak, aby odpovídal specifickým vzdělávacím potřebám nadaného žáka. O vytvoření IVP žádají rodiče žáka (nebo, vzniká-li IVP na podnět školy, musí s ním rodiče souhlasit). K rozhodnutí o IVP by mělo dojít na základě psychologického vyšetření v poradenském zařízení. Poradenské zařízení provede diagnózu žáka, která nejen umožní nadání žáka identifikovat, ale poznat charakter a strukturu nadání a specifické vzdělávací potřeby žáka. Závěr vyšetření by měl být podkladem k úpravám vzdělávacího programu žáka v IVP.

Individuální vzdělávací plán obsahuje mimo jiné:

- Aktuální úroveň znalostí a dovedností žáka
- Výsledky pedagogicko-psychologické diagnózy (míra a struktura talentu úroveň schopností...)
- Údaje o vzdělávacích potřebách žáka (zaměření a zájem, styl učení, tempo a způsob učení aj.)
- Údaje o cíli vzdělávání žáka, časovém a obsahovém rozvržení učiva, volbě pedagogických postupů, způsobu zadávání a plnění úkolů, způsobu ověřování výsledků žákova učení a hodnocení,
- seznam učebních pomůcek, učebnic a didaktických materiálů nezbytných pro výuku žáka,
- předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu

Přizpůsobení učiva

Nejčastěji se využívají dva způsoby:

- obohacování učiva,
- akcelerace.

Obohacování učiva :

- **prohloubení** (hlubší souvislosti probíraného tématu),
- **rozšíření** (obohacení o další informace – vztahy k jiným oborům, související témata, o něž se žák zajímá apod.).

Akcelerace: učivo je upraveno tak, aby žákovi umožňovalo rychlejší postup. (Žák pak např. může zvládnout dva ročníky v jednom roce a postoupit do vyššího ročníku – „přeskočit“ ročník, nebo se v části výuky v akcelerovaném předmětu zabývat jinou činností – působit ve třídě jako tutor, docházet na vědecké pracoviště, pracovat na vlastním projektu apod.)

Podmínky, které by měly být splněny při didaktickém zpracování přizpůsobeného učiva:

- Důraz na rozvíjení vyšších kognitivních procesů, strategií myšlení, tvořivosti.
- Využívání abstraktních a komplexních témat, zařazení mezioborových souvislostí.
- Řešení komplexních problémových úloh, využívání divergentních úloh (úlohy, které nemají jen jedno správné řešení, ale více přijatelných, dobrých řešení).
- Rozmanitost metod výuky, zařazování aktivizujících metod a využívání komplexních metod.
- Využívání rozmanitých didaktických prostředků – ICT, internet, různá média, různé typy textů ...
- Umožnit žáku vysokou míru samostatnosti při učení.